

## Sanatsal Denetim Modeli ve Türk Eğitim Sisteminde Uygulanabilirliği

Hilal ERKOL<sup>1</sup>

### The Artistic Supervision Model and Applicability in Turkish Education System

#### Abstract

With the change in the perspective towards people in education, the effects of psychological factors on education and trainers have started to be discussed, and this has led to the emergence of new supervision models based on human relations. The Artistic Supervision model introduced by Eisner to the literature is one of them. In this study, the definition, purpose, basic principles and applicability of the artistic supervision model in the Turkish Education System are discussed. The study was carried out in the descriptive research model. In the study, national and international researches on artistic supervision are included. In this context, the researches included in the study were limited to the studies on artistic supervision and scale development studies. Document analysis technique was used to collect the data of the study. Studies on artistic supervision have been examined within the scope of teaching as an art, evaluation of the education program and artistic supervision practices. Since the study was carried out in the descriptive scanning model, the views of the researchers on the applicability of artistic supervision were included in the discussion and conclusion part. The most important debate about the applicability of artistic supervision is how art should be evaluated in the teaching process. Whether teaching should be defined as an art or a science is one of the main elements in the discussion part. In addition, the role of the teacher in the artistic teaching process is an issue that should be considered within the scope of artistic supervision. In addition, the applied education program should support the artistic supervision process. School and classroom observations, which constitute another important element of artistic supervision, make the applicability of artistic supervision difficult. Actually, artistic supervision, being a more subjective process than scientific supervision, is based on repeated classroom observations whose applicability is difficult, so there is no example of the application. This situation causes the lack of sufficient number of application examples of the artistic supervision model, and therefore the artistic supervision model is not sufficiently included in the literature. Considering the increasing importance of concepts such as mentoring and coaching in the education system, the importance of the artistic supervision model is understood more clearly.

**Keywords: Supervision, Artistic Supervision, Turkish Educational System**

#### Özet

Eğitimde insana yönelik bakış açısının değişmesi ile psikolojik etmenlerin eğitim ve eğiticiler üzerindeki etkileri tartışılmaya başlanmış, bu durum insan ilişkilerine dayalı yeni denetim modellerinin doğmasına neden olmuştur. Eisner tarafından alanyazına kazandırılan

---

<sup>1</sup> İzmit Lisesi, MEB  
hilal-erkol@hotmail.com

Hilal Erkol

Sanatsal Denetim modeli bunlardan biridir. Bu çalışmada sanatsal denetim modelinin tanımı, amacı, temel esasları ve Türk Eğitim Sisteminde uygulanabilirliğini tartışılmaktadır. Çalışmada sanatsal denetime ilişkin ulusal ve uluslararası alanda yapılmış araştırmalara yer verilmiştir. Bu kapsamda çalışmaya dahil edilen araştırmalar sanatsal denetime ilişkin yürütülen araştırmalar ve ölçek geliştirme çalışmaları ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın verilerinin toplanmasında doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Sanatsal denetime ilişkin çalışmalar bir sanat olarak öğretim, eğitim programının değerlendirilmesi ve sanatsal denetim uygulamaları kapsamında ele alınarak incelenmiştir. Çalışma betimsel tarama modelinde gerçekleştirildiğinden sanatsal denetimin uygulanabilirliğine ilişkin araştırmacı görüşlerine tartışma ve sonuç kısmında yer verilmiştir. Sanatsal denetimin uygulanabilirliğine ilişkin en önemli tartışma konusunu sanatın öğretim sürecinde nasıl değerlendirilmesi gerektiği oluşturmaktadır. Öğretimin bir sanat olarak mı yoksa bilim olarak mı tanımlanması gerektiği tartışma kısmında yer alan temel unsurlardan birini oluşturmaktadır. Ayrıca öğretmenin sanatsal öğretim sürecindeki rolü de sanatsal denetim kapsamında ele alınması gereken bir husustur. Nitekim sanatsal denetim uygulamalarında öğretmenin görevi öğrencilerinin fenomenleri estetik bir bakış açısı ile görmesini sağlayacak dinamik bir bakış açısına sahip olmalarını sağlamak, onları yaratıcılıklarını kullanmaya davet etmek, bakış açılarının ve duyarlılıklarının artırılmasını sağlamak olarak tanımlanmaktadır. Bu durum öğretmenin farklı görsel, işitsel ve dokunsal sanatları birleştirmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca uygulanan eğitim programının sanatsal denetim sürecini desteklemesi gerekmektedir. Sanatsal denetimin bir diğer önemli unsurunu oluşturan okul ve sınıf gözlemleri de sanatsal denetimin uygulanabilirliğini zorlaştırmaktadır. Nitekim bilimsel denetime göre daha öznel bir süreç olan sanatsal denetim tekrarlı sınıf gözlemlerine dayanmaktadır. Bu nedenle sanatsal denetim süresinde müfettişe önemli görevler düşmekte, sosyal bilimler uzmanı olarak tanımlanan ve danışman rolünü yürüten müfettişin oldukça iyi bir iletişim becerisine sahip olması ve denetim görevini yürüttüğü öğretmenlere rehberlik etmesi gerekmektedir. Sınırlı bir zaman içerisinde gerçekleştirilen böyle bir denetim sürecinde müfettişin danışmanlık ve uzman rollerini yerine getirmesi mümkün olmadığından Türk Eğitim Sistemi içerisinde sanatsal denetim modelinin uygulanmasına ilişkin bir örneğe rastlanmamaktadır. Bu durum sanatsal denetim modeline ilişkin yeterli sayıda uygulama örneğinin olmamasına dolayısıyla alanyazında sanatsal denetim modeline yeterince yer verilmemesine neden olmaktadır. Mentörlük, koçluk gibi kavramların eğitim sistemi içerisinde artan önemi göz önüne alındığında sanatsal denetim modelinin önemi daha net bir şekilde anlaşılmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Denetim, Sanatsal Denetim Modeli, Türk Eğitim Sistemi

## Introduction

Management theories that emerged as a reflection of the developments in the historical process have affected the perspective of people in education and the supervision models in educational organizations as well as educational organizations. It is possible to see these effects in the historical development process of supervision models. For example in addition to scientific, clinical, human relations and human resources, which were effective in educational organizations in the 1980s, the collaborative, peer, coach, mentor, artistic, interpretive approach also affected supervision models and with the change in the perspective towards people in education, the effects of psychological factors on education and trainers have started to be discussed, and this has led to the emergence of new supervision models based on human relations such as the artistic supervision model. The artistic supervision model reflects the characteristics of the period, has an important place in the literature as the first model that offers a holistic supervision model and includes human relations in supervision. According to this model, artistic supervision; consists of teaching, curricula and supervision dimensions, and these dimensions must have artistic features. In this context, artistic supervision is seen as one of the most appropriate supervision model for educational institutes. So in this study, the definition, purpose, basic principles and applicability of the artistic supervision model in the Turkish Education System are discussed. The study was carried out in the descriptive research model. In the study, national and international researches on artistic supervision are included. In this context, the researches included in the study were limited to the studies on artistic supervision and scale development studies. Document analysis technique was used to collect the data of the study. Studies on artistic supervision have been examined within the scope of teaching as an art, evaluation of the education program and artistic supervision practices. Since the study was carried out in the descriptive scanning model, the views of the researchers on the applicability of artistic supervision were included in the discussion and conclusion part.

The essence of the artistic supervision model is the opinion that it is necessary to include art in supervision. However, there are different views on how art should be included in the education and supervision process. While accepting that art has an important role in the teaching process, he emphasizes that teaching should be defined first and defines teaching as both art and science. This is related to which definition of teaching is adopted or what the teaching objectives should be. If what is meant by teaching is to help teachers' students in their learning processes, it is an art; A simple method of transferring knowledge without emphasizing how students learn better is science.

It can be said that the applicability of the artistic supervision model depends on the realization of

Hilal Erkol

some antecedents. The first of these is artistic teaching. In this supervision model, in which the teacher assumes the role of an artist, the duties of the teacher are to ensure that the students have a dynamic perspective that will enable them to see the phenomena with an aesthetic point of view, to invite them to use their creativity, to increase their perspectives and sensitivities. As a matter of fact, Waldorf schools, which implement a curriculum that integrates visual, auditory and tactile arts in order to develop volunteering capacity, and Montessori practices, where children who are allowed to act freely in a suitable environment, are observed to be productive like blooming trees are examples of the applicability of art in teaching activities. Another priority in the applicability of artistic supervision is the education program. The curriculum, which is at the center of the educational institution, constitutes the series of activities that direct and develop the cognitive capacities of individuals. In addition, a good curriculum is one of the building blocks of a well-trained teacher, the best teaching method or a good supervision system. The artistic supervision process is generally based on the idea of observing schools and classrooms. The observation process, which has an important place in the understanding of scientific co supervision ntrol, but is much more subjective than scientific co supervision ntrol, constitutes one of the basic building blocks of artistic supervision. Observing the important details in the classroom with an objective approach, It is important in terms of evaluating each teacher in their own teaching style. For this reason, the inspector has important duties during the artistic supervision period, and the inspector, who is defined as a social sciences expert and carries out the role of consultant, must have very good communication skills and guide the teachers for whom he/she carries out the supervision task. Teachers' need for guidance service emerges as an important problem especially when they are new to the profession. Unfortunately, there is no such perception in the inspection system, and a teacher who has just started the profession is taught the importance of bureaucratic priorities and organizing documents, not the educational process. In this approach, which is pursued within the framework of scientific auditing, the auditor, It is responsible for telling the teacher what to do and checking that the process is working correctly. Since it is not possible for the inspector to fulfill his consultancy and expert roles in such an inspection process, which is carried out in a limited time, there is no example of the application of the artistic inspection model in the Turkish Education System. This situation causes the artistic supervision model to not find enough space for itself in the national literature. Another reason why the artistic supervision model cannot be applied in the Turkish education system and cannot find a place for itself in the national literature is that artistic education must be carried out first and the curriculum must be created by teachers and students in order to implement artistic supervision. However, within the Turkish Education system, the curriculum is sent by the Ministry of National Education and the said program must be completed within the specified period. This situation does not make it possible to carry out artistic teaching.

**Keywords:** Supervision, Artistic Supervision Model, Turkish Education System

## Giriş

Tarihsel süreçte yaşanan gelişmelerin bir yansıması olarak ortaya çıkan yönetim kuramları eğitim örgütlerinin yanı sıra eğitimde insana yönelik bakış açısını ve eğitim örgütlerindeki denetim modellerini de etkilemiştir. Bu etkileri denetim modellerinin tarihsel gelişim sürecinde de görmek mümkündür. Nitekim dönemin özelliklerine uyumlu olarak denetim modellerinde 1620-1850’li yıllarda kontrolün, 1850-1910’lı yıllarda kontrolün yanı sıra öğretimin iyileştirilmesinin, 1920’lerde psikanalitik geleneğin, 1930’lı yıllarda bilimsel bürokratik bakış açısının, 1930-1950 yılları arasında insan ilişkilerinin ve demokrasinin, 1950-1975 yılları arasında bürokratik, bilimsel, klinik, insan ilişkileri, insan kaynakları ve demokratik yaklaşımın, 1975-1985 yılları arasında bilimsel, klinik, insan ilişkileri, insan kaynaklarına ek olarak işbirliğine dayalı, akran, koç, mentor, sanatsal, yorumsamacı yaklaşımın, 1985 sonrasında ise bilimsel, klinik, insan ilişkileri, insan kaynakları, işbirliğine dayalı, akran, koç, mentor, sanatsal, yorumsamacı, kültürel olarak yanıt veren, ekolojik kavramlarının ön plana çıktığı denetim yaklaşımlarının etkili olduğu görülmektedir (Aydın, 2008; Carroll, 2007).

Elliot W. Eisner tarafından 1982 yılında alan yazına kazandırılan “Sanatsal Denetim Modeli” (Aydın, 2008) dönem özelliklerini yansıtmakta, bütüncül bir denetim modeli sunan ve denetimde insan ilişkilerine yer veren ilk model olarak alanyazında önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Bu modele göre sanatsal denetim; öğretim, eğitim programı ve denetim boyutlarından oluşmaktadır ve söz konusu boyutların sanatsal özelliklere sahip olması gerekmektedir.

## Sanatsal Öğretim

Sanatsal öğretim keşfetmeyi ve risk almayı teşvik eden bir hava sağlamakta ve bu yaklaşım mantıksızlıkla ya da başarısızlıkla sonuçlansa bile öğrencilerin farklı deneyimleri yaşamasını sağlamaktadır (Eisner, 1998; akt: Aydın, 2008). Bu nedenle Eisner farklı konu başlıkları altında yaptığı çalışmalarda sıklıkla sanatsal eğitime vurgu yapmaktadır. Eisner’in (1982) sanatsal öğretiminin gerekliliğine ilişkin görüşlerinin bir kısmı şu şekildedir:

- Sanat eğitimi, öğrencilerin çevrelerindeki fenomenleri (bulut oluşumları, bir şehir sokağının dinamik akışı, kentnin yoğun saatlerinde oluşan ahenksizlik) estetik bir bakış açısıyla görmelerini sağlamaktadır (Eisner, 1998, 6).
- Sanatta bir şeyin oluşma şekli önemlidir. İnsanlar kültürel olarak içerik ve şekil arasında ayırım yapma eğilimindedir. Örneğin ne söylediğimiz içeriği oluştururken, nasıl söylediğimiz şekli oluşturmaktadır. Oysaki ikisi iç içe geçmiş kavramlardır, bir şeyin söyleniş tarzı içeriğini de oluşturmaktadır (Eisner, 2002a, 197).

## Hilal Erkol

- Öğretimde sanat, sınıfta doğaçlama şeklinde geliştiğinde ve tahmin edilemez olduğunda ortaya çıkmakta ve sınıfta etkililiği arttırmaktadır (Eisner, 2002a, 202).
- Sanatın eğitime öğretebileceği önemli derslerden birisi içsel doyumların önemli olmasıdır. Amerikan okullarında gittikçe artan bir şekilde eğitim faaliyetlerini araçsallaştırma ve dışsal kazançların önemini vurgulama eğilimi, notların ve test sonuçlarının artan önemi, içsel motivasyon kaynaklarının önemini azaltmaktadır (Eisner, 2002a, 202).
- Sanat eğitimi, kişinin istediği deneyimi yaşaması için ona zaman ayırması gerektiğini öğretmektedir. Deneyim alınan değil, edinilen bir şeydir ve eğitim ortamında insanların ilgilendikleri dünyanın bakış açısına katılımıyla gerçekleşmektedir (Eisner, 2002a, 207).
- Dünyayı anlamamızı sağlayan empati sanatsal çalışmalarda önemli bir yere sahiptir. Eğitimde yaratıcılığa çok az zaman ve ilgi ayrılmaktadır. Öğrencileri yaratıcılıklarını kullanmaya davet etmek, bakış açılarının ve duyarlılıklarının artırılmasını sağlamaktadır (Eisner, 2002a, 198-199).
- Bir sanat formunun bizi etkilemesi sanatçı tarafından oluşturulan ilişkilere bağlıdır. Formların birbiriyle ilişkisi kritik bir öneme sahip olduğundan, sanatçılar bu ilişkilerini şekillendirmek için yıllarını harcamaktadır. Okul içerisinde ki ilişkiler de yalnızca öğrencilerin yarattığı çalışmalarla değil, öğretmenlerin uyguladığı öğretim planlaması ve biçimleriyle de ele alınmalıdır (Eisner, 2002a, 201-202).
- İyi öğretim sanat ve estetik kaygılar üzerine kuruludur. Öğretim yaygın kullanılan üretim bandı metaforunun aksine, birçok açıdan bir caz kuartetine benzemektedir. Öğretmen ne zaman önderlik etmesi gerektiğini, derse ne zaman başlayacağını ne zaman doğaçlama yapacağını bilmek zorundadır (Eisner, 2002b, 382).
- Öğretmenin ne yaptığını anlamak için, onun nelerden memnun olduğunu ve öğrencilerine en üst seviyede neleri kazandırdığını anlamak gerekmektedir. Öğretmenlerin diğer öğretmenler ve öğrencileriyle paylaştıkları şeyler aracılığıyla deneyim kazanmaktadır. Ayrıca bu ortam öğrencilerin ve öğretmenlerin etkileşim biçimlerini de şekillendirmektedir (Eisner, 2002b, 383).

Eisner sanatı, eğitim sürecinin vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul etmekte ve bu süreçte öğretmenin sanatçı rolü üstlenmesi ve empati, yaratıcılık, iletişim gibi öğretim kalitesini arttıran unsurları öğretimin bir parçası olarak kullanması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Sanatın eğitim sürecinin vazgeçilmez bir unsuru olması bireylerin bilişsel kapasitelerini yönlendiren ve geliştiren faaliyet dizisini temsil eden eğitim programlarının da yeniden düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle eğitim programının değerlendirilmesi sanatsal denetimin ikinci boyutunu oluşturmaktadır.

### **Eğitim Programının Değerlendirilmesi**

Eğitim kurumunun merkezinde yer alan eğitim programı, bireylerin bilişsel kapasitelerini yönlendirerek teşvik edilecek düşünce biçimlerini desteklemektedir. Nitekim Eisner (2002a, 148-150) iyi

## Sanatsal Denetim Modeli ve Türk Eğitim Sisteminde Uygulanabilirliği

bir eğitim programı olmadan iyi yetişmiş bir öğretmenin, en iyi öğretim yönteminin ya da iyi bir denetim sisteminin yapıcı girişimlerinin etkisiz kaldığını şu şekilde açıklamaktadır:

Eğitim programını oluşturanlar ve uygulayıcılar arasında her zaman mesafe olması ve profesyonel öğretim programı hazırlayıcılarının hiçbirinin özel öğrencilerin ihtiyaçları konusunda bilgi sahibi olmaması bir sorundur. Bir diğer önemli husus ise kullanılan yöntemdir. Birinin bir şeyi nasıl öğrettiği ne öğrettiği ile ilişkilidir. Yöntem ya da yaklaşım içeriği etkilemekte ve değiştirmektedir. Eğitim programı süreçleri (içerik de dahil olmak üzere) öğretimin bir parçası haline gelmekte ve sonuç olarak bir şeyin öğretilmesi imkânsız hale gelmektedir. Ayrıca değerlendirme süreci de önemli bir etmendir. Öğretim gibi değerlendirme süreci de ayrı ve bağımsız bir süreç olarak ele alınmaktadır. Oysaki bu iki süreç birbirine paralel zamanlarda devam etmektedir.

Eisner (2002a) tarafından ifade edildiği üzere sanatsal denetimin gerçekleştirilmesi sanatsal öğretim ve denetimin gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Sanatsal öğretimde öğretmenin bakış açısı aktif rol oynamaktadır. Öğretmenin; kuralcı olmaması, öğrencilerden gelen önerilere açık olması ve öğrencilerine öğretim programı hususunda eleştiri hakkı tanınması, öğrencilerinin kendilerini tanımalarına, kendi amaçlarını oluşturmalarına ne yaptıklarına ve ne öğrendiklerine daha fazla ilgi göstermelerine neden olmaktadır. Bununla birlikte eğitim programının da bu bakış açısını desteklemesi gerekmekte, eğitim programının değerlendirmesinde; öğretmenlerin yanıtlarının kalitesi, öğrencilerin sınıfta sergiledikleri etkinlikler ve öğrencilerin etkinliklere katılım dereceleri göz önüne alınmalıdır. Sürecin değerlendirilmesinde ise öğretmen bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca eğitimin uygulamada bir sanat (Büyükdüvenci, 1986) olması da denetimin bir danışmanlık sanatı olarak yapılmasını gerekli kılmaktadır (Aydın, 2008). Sanatın eğitim uygulamalarında kullanılmasının yapılandırmacı yaklaşım ve anlam oluşturma üzerindeki olumlu etkilerine dikkat çeken (Grushka, 2005; Walker, 2004) ve sanata dayalı teknikler kullanılarak denetim yapılmasının mümkün olduğunu ifade eden çalışmaların varlığı da (Deaver ve Shiflett, 2011; Nafiah, Bafadal, Supriyanto ve Arifin, 2019; Wadeson, 2003) bu görüşü desteklemektedir.

### Sanatsal Denetim

Denetimin esas amaçlarını; denetlenenin utanç veya sindirme olmaksızın istediklerini ve ihtiyaç duyduklarını sormasına imkân verildiğini düşünmesi (Henderson, 2009) ve eğitim uygulayıcısı olan öğretmenlerin bireysel farklılıklarının göz önüne alınarak eğitim-öğretim süreçlerinin desteklenmesi oluşturmaktadır (Uğurlu, Mermer ve Ertaş, 2013). Bu kapsamda denetimin resmi bir süreç içerisinde gerçekleştirilen bilimsel denetim modelinden (Gökçe, 2009) ziyade sosyal bilimlerin birçok alanında bilgi sahibi, iletişim becerileri yüksek, öğretmenlere yol gösteren, onların özel yönlerini ön plana çıkaran bir eğitim uzmanı tarafından gerçekleştirilen sanatsal denetim modelinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Aydın, 2008; Seçkin, 1998; Yılmaz, 2004). Geleneksel denetim anlayışına göre daha esnek olan sanatsal denetim; denetmen ve denetlenen arasındaki mesleki ilişkiye dayanmakta, öğretmenlerin kendilerine ve öğretim sürecine daha geniş bir bakış açısıyla bakmasını sağlamaktadır (Gladding, 1992, 19-20). Sanatsal denetim modelinde algılanan bir nesnellik söz konusudur ve danışman ilişkilerinde zaman zaman sözsüz bir dil kullanılmaktadır. Bu nedenle sanatsal denetim yaklaşımında denetmenin olayların görünen ve sözel

Hilal Erkol

anlamları dışında gizli ve açıklayıcı özelliklerine de dikkat etmesi gerekmektedir (Gladding, 1992; Seçkin, 1998).

Sanatsal denetimin gerçekleştirilmesinde en önemli rolün denetmene ait olduğunu vurgulayan Eisner (1998) eğitim denetmenini şarap uzmanına benzetmektedir. Şarap yapımını bilmek, hangi üzümü kullanacağını, ne zaman üzüm hasatı yapacağını, nasıl bir işlem sürecinden geçeceğini bilmeyi gerektirir ki bu bizim şarap hakkındaki deneyimimizi oluşturmaktadır. Bu bir sanattır, çünkü şarabın niteliksel unsurlarının deneyimlenmesini ve niteliklerin deneyimlenmesi sonucunda karar verilmesini sağlamaktadır. Her ne kadar kaliteyi test eden formül ya da reçete olsa da kaliteli deneyim şarabın tadılmasıyla fark edilmektedir. Sonuç olarak nitel deneyim, şarap kalitesinin ölçümüdür. Uzmanlığın odak noktasını da kalitenin takdiri oluşturmaktadır. Eğitim örgütleri şarap gibi kendilerine has kültür ve iklim özelliklerine sahiptir. Bu nedenle birbirinden farklı sınıf ve öğretmenlerin denetiminin doğru yapılabilmesi denetmenin sınıf ya da öğretmen hakkında geçmişe dönük ne kadar bilgi sahibi olduğu ve ne kadar epistemolojik bir bakış açısına sahip olduğuna bağlıdır. Öğretmenlerin denetimin niteliğinin nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşlerini ele alan alanyazın çalışmaları da (Argon, İsmetoğlu ve İşeri, 2014; Uğurlu, 2013) Eisner'in (1998) şarap benzetmesini dolayısıyla sanatsal denetim modelinin uygunluğunu desteklemektedir.

Denetmenlerin uzman olması gerekliliği yalnızca denetim niteliği ve denetmenin sergileyeceği tavır ile sınırlı değildir. Eisner (1998) eğitimsel eleştirinin eğitim sürecinin iyileşmesi için gerekli olduğunu vurgulamakta ve denetmenleri eğitim eleştirmenleri olarak da tanımlamaktadır. Denetmen hesap verebilirlik ilişkisi içerisinde öğretmenlerle birlikte çalışarak, gözlemler aracılığıyla elde ettiği bilgileri yorumlamalı ve uygulamaların muhtemel sonuçları konusunda öğretmenleri bilgilendirmelidir. Başka bir ifadeyle eğitim uzmanı holistik bir bakış açısıyla gözlemlerini değerlendirmeli, gördüklerinin arka planında yatan nedenleri dikkate almalı ve hesap verebilirlik ilişkisi içerisinde öğretmenlerle birlikte çalışarak, gözlemler aracılığıyla elde ettiği bilgileri eğitimin iyileştirilmesi için kullanılmalıdır. Hill (2008, 217) bu durumu şu şekilde tanımlamaktadır:

Öğretmenin bir sanatçı olarak gözlenmesinde ifade edilmek istenilen şey öğretmenin sınıf içerisindeki hareketlerinin, ölçülebilir davranışlarının ya da kullandığı yöntemlerin değerlendirilmesi değildir. Öğrenme ortamının bağlamı ve çevresi öncelik olmak üzere öğretmenin bir sanatçının fırça darbeleri gibi bağlam içerisindeki tutumu, öğrenci ile iletişimi, ustalığı, sözel olmayan davranış nüansları gibi sezgisel tavırları incelenmelidir.

Sanatçı olarak tanımlanan öğretmenlerin en önemli özelliğinin eğitim uygulamalarının benzersiz olması ve bireysel farklılıklar içermesi (Kapusuzoğlu ve Dilekçi, 2017) eğitim örgütlerinde sanatsal denetim uygulamalarını gerekli hale getirmektedir. Nitekim alanyazında sanatsal denetim modeli uygulamalarının öğretmenlerin motivasyon düzeylerini (Argon, İsmetoğlu ve İşeri, 2014; Pasaribu, Purba ve Matondang, 2017) ve pedagojik yeterliliklerini (Nafiah, 2018; Nafiah, Bafadal, Supriyanto ve Arifin, 2019) olumlu yönde etkilediğine ilişkin araştırmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte sanatsal denetim modelindeki eğitim uzmanı ve eleştirilmenin niteliklerinin açıkça tanımlanmaması uygulamada öğretmen ve denetmen görüşlerinde bazı farklılıklara neden olmaktadır (Bostancı, Bulut ve Özbey, 2011; Dilekçi, 2012; Uğurlu, Mermer ve Ertaş, 2013).



## Sanatsal Denetim Modeli ve Türk Eğitim Sisteminde Uygulanabilirliği

Sanatsal denetim eğitim örgütlerinde uygulanması en ideal denetim modeli olarak tanımlansa da eğitim kurumlarının kültürel yapısı, uygulamada olan denetim modellerinin yapısı, eğitim hiyerarşisi gibi etmenler nedeniyle uygulamada zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır. Østern ve Trondheim (2011) sanatsal denetimin özelliklerini ve öğretmen eğitiminde ya da okul gözetiminde uygulanabilirliğini hazırladıkları bir matrix üzerinde değerlendirmişler. Söz konusu matrix Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Østern ve Trondheim (2011) tarafından geliştirilen Sanatsal denetimin uygulanabilirliği matrix’i

Sanatsal Denetimin Özellikleri	Öğretmen Eğitimi / Okulda Gözetim İçin Uygulanabilirliği
Fiziksel varlık	Drama ve anlatım teknikleri daha geniş bir repertuar da kullanılabilir.
Somut Öğretim	Somut öğretim eğitimin bir parçasıdır.
Davranış modeli olma	Uygulanabilir.
Doğaçlamaları ve denemeleri için çerçeveler ve özgürlükler verme	Yapılabilir. Doğaçlama öğretimin bir parçası olabilir.
Durumun içinde hazır bulunmak	Bütün denetim modellerinde ideal olandır.
Özenli davranmak ve cevapları dinlemek	Bu diyalogik bir denetimde idealdir.
Sanatçılardan fikir almak	İyi fikirlerin onaylanması
Araştırılmış ve detaylandırılmış fikirler	Belirli bir seviyeye kadar yapılabilir.
Katılımcılar daha fazla performans için birbirlerine ilham verir	Bu en iyi yaratıcı süreçtir.
Birçok fikir denenmekte, sadece birkaçı sonuçlanmaktadır.	Repertuarda sadece birkaç kişi kalmış olsa bile daha fazla fikir denenebilir.
Sürecin farklı aşamalarında farklı denetim rolleri görülmektedir (Denetim önce çerçevlendirilmekte, daha sonra paylaşılmaktadır).	Pedagojik bağlamda denetimde durum tam tersidir. Sınırlı özgürlük, yeni başlayanlar için güçlü çerçeveler, daha tecrübeli kişiye daha fazla özgürlük ve sorumluluk.
Katılımcıların savunmasızlığı kabul edilmektedir.	Denetim altındaki kişinin hassasiyeti kabul edilmeli ve saygı gösterilmelidir.

Kaynak: Østern ve Trondheim (2011)

Tablo 1 ‘de görüldüğü üzere Østern ve Trondheim (2011)’e göre sanatsal denetim modeli davranış modeli oluşturma, öğrencilere ve öğretmenlere kendilerini ifade edebilecekleri bir ortam sunma, yaratıcılığın desteklenmesi ve iyi fikirlerin onaylanması gibi özellikleri açısından öğretmen eğitiminde ya da okul gözlemlerinde uygulanabilir olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte modelin bazı özelliklerinin gelişime ihtiyacı olduğu, bazılarının ise tesadüfen bir araya geldiği sonucuna ulaştıkları görülmektedir.

### Yöntem

Bu çalışma betimsel araştırma (tarama, survey) modelinde gerçekleştirilmiştir. Betimsel araştırma yaşayanların, hali hazırda var olanların, yaşananların ne olduğunun betimlenip açıklanarak ortaya konulması olarak ele alınabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2013). Çalışmada sanatsal denetime ilişkin ulusal ve uluslararası alanda yapılmış araştırmalara yer verilmiştir. Bu kapsamda çalışmaya dahil edilen

Hilal Erkol

araştırmalar sanatsal denetime ilişkin yürütülen çalışmalar ve ölçek geliştirme çalışmaları ile sınırlandırılmıştır.

Sanatsal denetime ilişkin çalışmalar bir sanat olarak ğretim, eğitim programının değerlendirilmesi ve sanatsal denetim uygulamaları kapsamında ele alınarak incelenmiştir. Çalışma betimsel tarama modelinde gerçekleştirildiğinden sanatsal denetimin uygulanabilirliğine ilişkin araştırmacı görüşlerine ise tartışma ve sonuç kısmında yer verilmiştir.

### **Tartışma ve Sonuç**

Sanatsal denetim modelinin özünü denetimde sanata yer verilmesi gerekliliği görüşü oluşturmaktadır. Bununla birlikte sanatın eğitim ve denetim sürecinde ne şekilde yer alması gerektiğine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin Makedon (1990, 11) sanatın ğretim sürecinde önemli bir rolü olduğunu kabul etmekle birlikte, öncelikle öğretimin tanımlanması gerektiğini vurgulamakta ve ğretimi hem sanat hem de bilim olarak tanımlamaktadır. Bu durum öğretimin hangi tanımının benimsendiği ya da ğretim hedeflerinin ne olması gerektiği ile ilgilidir. Eğer ğretimden kast edilen şey öğretmenlerin öğrencilerine öğrenim süreçlerinde yardımcı olmaksı bir sanat; öğrencilerin nasıl daha iyi öğreneceğine vurgu yapmadan, basit bir bilgi aktarma yöntemi ise bilimdir.

Sanatsal denetim modelinin uygulanabilirliğinin bazı öncellerin gerçekleştirilmesine bağlı olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki sanatsal öğretimdir. Eisner sanatı ğretim sürecinin mihenk taşı olarak kabul etmekte ve ğretmeni sanatçı olarak tanımlamaktadır. Eisner (2002a)'a göre öğretmenin görevleri ğrencilerinin fenomenleri estetik bir bakış açısı ile görmesini sağlayacak dinamik bir bakış açısına sahip olmalarını sağlamak, onları yaratıcılıklarını kullanmaya davet etmek, bakış açılarının ve duyarlılıklarının arttırılmasını sağlamaktır. Nitekim gönüllülük kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla görsel, işitsel ve dokunsal sanatların bütünleştirildiği bir ğretim programı uygulayan Waldorf okulları (Aydın, 2012) ve uygun bir çevrede zgr davranmasına izin verilen çocukların çiçeklenen ağaçlar gibi üretken olduklarının gözlendiği Montessori uygulamaları sanatın ğretim etkinliklerinde uygulanabilirliğine örnek oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile sanat eğitimi öğrencilerin eğitim sürecinde ortak yaratıcılıklarını teşvik eden bir süreçtir (Denac, 2014).

Sanatsal denetimin uygulanabilirliğinde bir diğer ncel ise eğitim programıdır. Eğitim kurumunun merkezinde bulunan ğretim programı, bireylerin bilişsel kapasitelerini yönlendiren ve geliştiren faaliyet dizisini teşkil etmektedir. Eisner (2002a) iyi bir ğretim programı olmadan iyi yetişmiş bir öğretmenin, en iyi ğretim yönteminin ya da iyi bir denetim sisteminin yapıcı girişimlerinin etkisiz kaldığını ifade etmekte ve olayların akışı ve öğrencinin bu olaylara karşı tutumunu göz önüne alarak, ğrenci için uygun olan ve düşünme süreci etkinliklerini içeren etkinliklerin planlanmasının önemine vurgu yapmaktadır.

Sanatsal denetim süreci genel olarak okul ve sınıfların gözlenmesi düşüncesine dayanmaktadır. Bilimsel denetim anlayışında da önemli bir yere sahip olan fakat bilimsel denetime göre çok daha öznel olan gözlem süreci sanatsal denetimin temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Sınıfta yaşanan önemli ayrıntıların nesnel bir yaklaşımla gözlenmesi, her öğretmenin kendi ğretim tarzı içerisinde

## Sanatsal Denetim Modeli ve Türk Eğitim Sisteminde Uygulanabilirliği

değerlendirilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Bu nedenle sanatsal denetim süresinde müfettişe önemli görevler düşmekte, sosyal bilimler uzmanı olarak tanımlanan ve danışman rolünü yürüten müfettişin oldukça iyi bir iletişim becerisine sahip olması ve denetim görevini yürüttüğü öğretmenlere rehberlik etmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin rehberlik hizmetine duyduğu ihtiyaç, özellikle mesleğe yeni başladığı dönemlerde önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne yazık ki teftiş sisteminde böyle bir algı bulunmamakta, mesleğe yeni başlayan bir öğretmene eğitim sürecinin değil, bürokratik işlerin öncelik sırasının ve evrak düzenlemenin önemi öğretilmektedir. Bilimsel denetim anlayışı çerçevesinde sürdürülen bu yaklaşımda denetçi, öğretmene ne yapması gerektiğini belirtmekten ve sürecin doğru işlediğini kontrol etmekten sorumludur. Sınırlı bir zaman içerisinde gerçekleştirilen böyle bir denetim sürecinde müfettişin danışmanlık ve uzman rollerini yerine getirmesi mümkün olmadığından Türk Eğitim Sistemi içerisinde sanatsal denetim modelinin uygulanmasına ilişkin bir örneğe rastlanmamaktadır. Bu durum Sanatsal denetim modelinin ulusal alanyazında da kendisine yeterince yer bulamamasına neden olmaktadır.

Sanatsal denetim modelinin Türk Eğitim sistemi içerisinde uygulanamamasının ve ulusal alanyazında kendisine yer bulamamasının bir diğer nedeni ise sanatsal denetimin uygulanabilmesi için öncelikle sanatsal öğretimin gerçekleştirilmesi, öğretim programının öğretmen ve öğrenciler tarafından oluşturulması gerekliliğidir. Oysa Türk Eğitim sistemi içerisinde öğretim programı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından gönderilmekte ve söz konusu programın belirlenen süreçte bitirilmesi gerekmektedir. Bu durum sanatsal öğretimin gerçekleştirilmesini mümkün kılmamaktadır.

Sanatsal denetim etkinliklerinin uzmanlık gerektirmesi Türk Eğitim sistemi içerisinde uygulanamamasının bir diğer nedenini oluşturmaktadır. Türkiye’de denetim alanında eğitim veren bir lisans programı bulunmamakta, eğitim denetimi sınırlı sayıda üniversitede yüksek lisans ve doktora programı kapsamında yer almaktadır. Bununla birlikte denetim süreci Millî Eğitim Bakanlığı’nın kendi bünyesinde yetiştirdiği uzmanlar tarafından sağlanmaktadır. Bu uzmanların eğitim yönetimi ve denetimi alanında yüksek lisans ve doktora yapma zorunluluklarının bulunmaması, uzmanlık gerektiren sanatsal denetimin uygulanmasını imkânsız hale getirmektedir.

Sanatsal denetimin uzun dönemli, tekrarlanan sınıf gözlemlerine dayanması Türk Eğitim Sisteminde uygulanamamasının bir diğer nedenidir. Tekrarlanan sınıf gözlemleri aynı denetmenin uzun süre okulda kalmasını ve öğretmenlere danışmanlık yapmasını sağlayacak nesnel gözlem sürecini gerekli kılmaktadır. Türkiye’deki okul, sınıf ve öğrenci sayılarının eğitim arzı açısından başlı başına bir çalışma konusu olduğu göz önüne alındığında, denetmenlerin uzun süreli ve tekrarlanan bir gözlem süreci geçirmesinin, bu süreçte öğretmenin öğrencileriyle etkileşimini izlemesinin ve denetmenin öğretmenin özel yönlerini ortaya çıkarmasının mümkün olmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak yapılan reformların ve alan yazına kazandırılan çalışmaların eğitim sistemi üzerindeki olumlu etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte denetim, eğitim sisteminin temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Uygulamaların denetlenmemesinin bir sonucu olarak sistemde meydana gelen aksaklıklar denetimin eğitim sistemi içerisindeki önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca farklı okul ve öğretim programlarını bünyesinde barındıran eğitim sistemimizin karşılaştığı sorunların tek bir denetim

Hilal Erkol

sistemi modeliyle çözülmesi de mümkün gözükmemektedir. Bu kapsamda farklı denetim modellerinin bir arada kullanılabileceği bir denetim sisteminin yapılandırılması ve uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir.

### Kaynakça

- Argon, T., İsmetoğlu, M. ve İşeri, B. (2014). İlkokullarda sanatsal denetim ve öğretmen motivasyonu üzerine öğretmen görüşleri, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 286-296.
- Aydın, İ. (2008). *Öğretimde denetim. Durum saptama, değerlendirme ve geliştirme* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2012). *Alternatif okullar* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bostancı A. B., Bulut, M. Ş. ve Özbey, H. (2011). Öğretmen denetiminde sanatsal denetim yaklaşımının uygulanmasına yönelik öğretmen ve denetmen görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (22), 238-254.
- Büyükdüvenci, S. (1986). Bilim ve sanat olarak eğitim. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1 (19), 1301-3718.
- Carroll, M. (2007). One more time: what is supervision?, *Psychotherapy in Australia*, 13 (3), 34-40.
- Deaver, S. P. ve Shiflett, C. (2011). Art based supervision techniques. *The Clinical Supervisor*, 30, 257-276. Doi: 10.1080/07325223.2011.619456.
- Denac, O. (2014). The significance and role of aesthetic education in schooling. *Creative Education*, 5 (19), 1714-1719. Doi: 10.4236/ce.2014.519190.
- Dilekçi, Ü. (2012). *Sanatsal Denetim Modelinin Kamu İlköğretim Okullarında Benimsenebilirliğinin Analizi*. (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Eisner, E. W. (1998). Does experience in the arts boost academic achievement. *Arts Education Policy Review*, 100 (1), 32-40. Doi: 10.1080/10632919809599448.
- Eisner, E. W. (2002a). *The arts and the creation of mind*. London: Yale University Press.
- Eisner, E. W. (2002b). From episteme to phronesis to artistry in the study and improvement of teaching. *Teaching and Teacher Education*, 18, 375-385. Doi: 10.1016/S0742-051X(02)00004-5.
- Gladding, S. T. (1992). *Counseling as an art: The creative arts in counseling* (2nd ed.). Alexandria, VA: American Counseling Association.
- Gökçe, A. T. (2009). Bilimsel yönetim anlayışında denetim. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (18), 74-89.

## Sanatsal Denetim Modeli ve Türk Eğitim Sisteminde Uygulanabilirliği

- Grushka, K. (2005). Artists as reflective self-learners and cultural communicators: An exploration of the qualitative aesthetic dimension of knowing self through reflective practice in art-making. *Reflective Practice*, 6, 353–366. Doi: 10.1080/14623940500220111.
- Henderson, P. (2009). *A different wisdom. Reflections on supervision practice*. Great Britain: Karnac Books Ltd.
- Hill, J. C. (2008). The teacher as artist: A case for peripheral supervision, *The Educational Forum*, 57 (2), 215-218. Doi: 10.1080/00131729309335416.
- Kapusuzoğlu, S. ve Dilekçi, U. (2017). Development of artistic supervision model scale (ASMS), *Universal Journal of Educational Research* 5 (7), 1192-1200. Doi: 10.13189/ujer.2017.050712.
- Makedon, A. (1990). *Is teaching a science or an art?* Paperpresented at the Annual Conference of the Midwest Philosophy of Education Society (Chicago, IL, November, 10, 1990).
- Nafiah, N., Bafadal, I., Supriyanto, A. ve Arifin, I. (2019). Artistic supervision model development for improved pedagogic competence of primary school teachers, *Elementary Education Online*, 18 (3), 1260-1286. Doi: 10.17051/ilkonline.2019.612140.
- Nafiah, M. C. (2018). The relationship between artistic supervision approach with pedagogic competence of elementary school teachers, The 1st International Conference on Technopreneurship and Education 2018- November 14, 2018, Surabaya, Indonesia.
- Pasaribu, A., Purba, S. ve Matondang, Z. (2017). Implementation of academic supervision of artistic model in Improving the role of English teacher as learning agent in SMA Negeri 5 Binjai, *IOSR Journal of Research and Method in Education (IOSR-JRME)*, 7 (6), 34-41.
- Seçkin, N. (1998). *Denetime yeni bir yaklaşım: sanatsal denetim*. Türkiye’de eğitim yönetimi. Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu’na Armağan. (Edt: H. Taymaz ve M. Hesapçioğlu). İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Østern, A. L. ve Thorndheim, NTNU (2011). *Artistic supervision in collaborative creative processes*. [www.isci.ee/.../A%20L%20Østern%20Artistic%20guidance](http://www.isci.ee/.../A%20L%20Østern%20Artistic%20guidance) adresinden 11/02/2017 tarihinde erişilmiştir.
- Uğurlu, C. T. (2013). Sanatsal denetim ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Denetimi Dergisi*, 19 (1), 119-134.

Hilal Erkol

Uğurlu, C. T., Mermer, S. ve Ertaş, B. (2013). Denetimlerin sanatsal denetim anlayışına uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 12(2), 597-613. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/90503>.

Walker, S. (2004). Understanding the art making process: Reflective practice. *Art Education*, 57, 6–12. Doi: 10.1080/00043125.2004.11653545.

Wadson, H. (2003). Making art for professional processing. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, 20 (4), 208-218. Doi: 10.1080/07421656.2003.10129606.

Yılmaz, K. (2004). Sanatsal denetim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38, 292-311.